

Forarbejder til den nye danske Straffelov. Bemærkninger om Frihedsstraffen efter Torps Udkast.

Af O. Haack.

Da Professor Torps Staffelovsudkast forelaa i 1917, ønskede Tidsskriftet at bringe en Drøftelse af dette i Gang. For Udkastets almindelige Dels Vedkommende formaaede Redaktionen Dommer *Goll* til at yde en omfattende Oversigt (Aargang 1918 p. 38 og 77), hvori er gjort Rede for Hovedlinjerne og for Nydannelserne. For den specielle Dels Vedkommende søgte man at faa en Række Monografier om de enkelte Kapitler fra forskellige Hænder, og Redaktionens Bestræbelser i saa Henseende modte Interesse og Velvilje hos de strafferetsinteresserede Dommere og Sagførere, til hvem man henvendte sig, saaledes at der efterhaanden er tilvejebragt Arbejder her i Tidsskriftet over de vigtigste Kapitler i den specielle Del, indeholdende ikke blot en Redegørelse for deres Indhold, men ogsaa en kritisk Vurdering og en Sammenligning med de tilsvarende Æmners Behandling i den gældende Straffelov og i Straffelovskommissionens Udkast. Paa denne Maade er gennemgaaet: Kapitel 14 om falsk Forklaring (ved Byretsdommer *P. C. Poulsen*, Aargang 1918 p. 195), Kap. 16 om Dokumentfalsk (Overretssagfører *H. Sachs*, smstds. p. 315), Brandstiftelsesparagraferne i Kap. 17 (*Poulsen*, 1919 p. 277), Kap. 19 om Tiggeri, Løsgænger og skadelig Erhvervsvirksomhed (Dommer *Knor*, 1918 p. 210), Kap. 20 og 21 om Forbrydelser i Familieforhold og Forbrydelser mod Kønssædeligheden (*O. Haack*, smstds p. 276), Kap. 22 om Forbrydelser mod Liv

og Legeme (*Haack*, 1920 p. 137), Kap. 24 om Freds- og Æreskrænkelser (*Knox*, 1918 p. 292), Kap. 25 om Berigelsesforbrydelserne (*Sachs*, 1919 p. 1). Særlig kunde man endnu ønske, at nogen vilde gøre Kap. 23 om Forbrydelser mod den personlige Frihed og Kap. 26 om »andre straffbare Formuekrænkelser« (ø: end Berigelsesforbrydelserne) til Genstand for Behandling her i Tidsskriftet.

Medens saaledes Udkastets specielle Del er bleven flittig gennemgaaet, stiller Sagen sig anderledes for den almindelige Dels Vedkommende. *Golls* store Afhandling kunde som Følge af, at den omfatter hele den almindelige Del, og som Følge af den begrænsede Plads, der i et Tidsskrift kan blive for det enkelte Arbejde, ikke komme ind paa en kritisk Vurdering i alle Enkelthederne. Og iøvrigt er af den almindelige Del kun Reglerne om Paatalen i Kap. 5 gjort til Genstand for Behandling i Tidsskriftet (Overretssagfører *Karsten Meyer*, Aarg. 1919 p. 95). Det overordentlig vigtige, paa Nydannelser saa rige Kap. 6 om Straffe og andre Retsfølger af den straffbare Handling er det trods mange Anstrængelser i saa Henseende ikke lykkedes Redaktionen at faa nogen Forfatter til at binde an med, skønt jo særlig Udkastets System af Frihedsstraffe og Frihedsberøvelser i strafferetligt Øjemed frembyder den største Interesse. De Fængselsmænd, man har henvendt sig til, har undslaaet sig af Mangel paa Tid eller paa Grund af anden Forhindring. Og det kunde synes, som om der blandt de til Strafferetsplejen som Dommere, Anklagere og Forsvarere knyttede Kriminalister ikke er stærk, aktiv Interesse for, hvorledes Frihedsstraffen indrettes. Hvis dette er rigtigt — tyske Forfattere har iøvrigt klaget over det samme — da er det meget beklageligt. Maaske kan det siges, at generalpræventivt er den nærmere Ordning af Frihedsstraffen af forholdsvis underordnet Betydning, naar den blot ikke er inhuman: den store Flerhed af dem, der kunde føle Frielse til at begaa Forbrydelser, men afholdes derfra ved Straffelovens Bud, paavirkes ved selve det, at Forholdet er

straffbart, medfører en vis Lidelse og en Beskæmmelse, en Katastrofe i deres Liv, som de gyser tilbage for, uanset om Straffen er ordnet og indrettet paa den ene eller paa den anden nærmere Maade. Men for Specialpræventionens Vedkommende staar Sagen jo ganske anderledes: for det Udbytte, der ved Straflidelsen kan opnaas med Hensyn til den, der trods Truselen har forset sig, overfor hvem altsaa dennes generalpræventive Virkning har svigtet, og hvem det nu gælder om at paavirke saaledes, at han ikke paany forser sig, at han ikke fra en Mand, der har begaaet en Forbrydelse, glider over til at blive en Forbryder, er Spørgsmaalet om den rette Ordning af Frihedsstraffen af allerstørste Betydning.

Det Spørgsmaal, som jeg kunde ønske at gøre til Genstand for nogle Bemærkninger her, er Ordningen af Frihedsstraffene efter Torps Udkast (T. U.), nemlig deres Reduktion til kun to Former: simpelt Fængsel og Arbejdsfængsel, hvilken sidste Form altsaa skal erstatte baade de nu eksisterende Fængselsstraffe, der ligger over simpelt Fængsel, og Forbedringshus- og Tugthusstraffene, medens Straffelovskommissionsudkastet (K. U.) foruden det simple Fængsel hjemler to Former for kvalificeret Frihedsstraf: Arbejdsfængsel og Strafarbejde. Jeg tør ikke tillægge mig nogen Sagkundskab paa Straffuldbyrdelsens Omraade, men maaske kunde Fremsættelsen af den Opfattelse, jeg paa det heromhandlede Omraade er kommet til, bryde Isen for en Diskussion her i Tidsskriftet mellem mere kompetente Penne om dette Æmne — en Diskussion, som jo gerne skulde naa at komme i Gang, inden vi skal aabne en enquête om det tredje Straffelovsudkast, som antagelig i en ikke fjærn Fremtid vil fremkomme fra den anden, nu arbejdende Straffelovskommission.

Moliverne til Torps Udkast anfører til Støtte for kun at hjemle én Form for kvalificeret Frihedsstraf to Hovedbetragtninger, hvorhos der peges paa den lovtekniske Fordel

i saa Henseende og paa, at dette System er gennemført i de os nærmestliggende mindre Stater, Norge, Sverige og Holland.

Den første Hovedbetragtning er den, at der ikke kan findes Momenter i Straffuldbyrdelsen, der er egnede til at danne Skelnemærket mellem to forskellige Former for kvalificeret Frihedsstraf. Al saadan Straf maa adskille sig fra den simple Frihedsstraf (simpelt Fængsel) paa visse betydningsfulde Punkter: Arbejdspligt, Kosttvang, Fangedragt, stærkt begrænset Adgang til Brevveksling, Besøg osv. Denne Adskillelse er klar nok. Men hvor skal en yderligere Adskillelse mellem to Former indenfor den kvalificerede Straf — af hvilke Former den strengeste da vel maatte betegnes som Tugthusstraf — lægges? Fangearbejdets Kvantum er ikke egnet til at bære Sondringen, thi dette maa i alle Tilfælde indrettes saaledes, at der fordres alt, hvad Fangen uden Skade for sig selv kan præstere, og ikke mere; slaas der ved Arbejdsfængslet af paa denne Fordring, mister denne Straf en betydningsfuld Del af sin uundværlige Karakter af Tugtelse; og vil man omvendt ved Tugthusstraffen sætte Arbejdskravet op over denne Grænse, handles der uforsvarligt mod Fangen. Kosten maa forsaavidt ogsaa være ens; tilstrækkelig og hygiejnisk forsvarlig, en Nuancering af dens Kvalitet indenfor denne Ramme er ej heller egnet til at danne Skelnemærke mellem to Strafformer. Hvad der ellers kan blive tilbage af Forskelligheder med Hensyn til Dragt, Samkvem osv. er af underordnet Betydning, uegnet til at danne Skelnemærke, saa meget mere, som den strengere Form, der skulde rumme de lange Straffetider, i alt Fald maa indrettes med et progressivt System, der afføder stigende Læmpelser.

Hvis Motiverne har Ret i denne sin Forkastelse af de fremhævede Adskillelsesgrundlag, og hvis ikke et andet saadant kan opstilles, vil med andre Ord Udsondringen i to Strafformer, naar den ikke skal bestaa i, at den ene bliver for læmpelig, den anden inhuman, væsentlig kun bero paa

Navnet, Betegnelsen, Stemplet, der herved sættes paa Gerningen og Gerningsmanden. Om Nødvendigheden eller Nyttens af en saadan Stempling skal der tales nedenfor. Jeg kan ikke erkende den, og hvis en reel Basis for Udsondringen ikke kan findes paa anden Maade — mulig i en Forskel med Hensyn til Fangearbejdets Art? — er jo da i Virkeligheden Spørgsmaalet dermed løst i Favor af kun én Form for skærpet Frihedsstraf. De teknisk sagkyndige, Fængselsmændene, bør, hvis de kan paavise Fejl i Motivernes Betragtning eller paavise et af Motiverne ikke omtalt, brugbart og forsvarligt Grundlag for en Udsondring, gøre os bekendt hermed, og i modsat Fald bekræfte Rigtigheden af Udkastets Argumentation paa dette Punkt.

Udover denne afgørende Hindring for Etablering af en Flerhed af skærpede Frihedsstraffe fremhæver Motiverne dernæst, at hvis man har to Former for skærpet Frihedsstraf, vil den strængeste, allerede fordi den vil blive af den længste Gennemsnitsvarighed, lægge Beslag paa de bedste Anstalter og den stærkeste Interesse, blive den i penitentiær Henseende mest fuldkomne, medens den mildere maa nøjes med mindre gode Anstalter — et Fingerpeg herom giver allerede K. U. ved i § 17 at aabne Adgang til at lade kortere Tids Arbejdsfængsel udstaa i kommunalt styrede ø: smaa Arresthuse — og i det hele en mindre gennemarbejdet Ordning. Dette vil atter sige, at en mindre fuldkommen Strafuldbyrdelse kommer til Anvendelse overfor de begyndende Forbrydere, de, hvem det netop gælder at stoppe straks i Starten, de, for hvem, som T. U.'s Motiver siger, det bedste ikke er for godt.

Denne Indvending forekommer mig dog at være af noget teoretisk Art. Har man først aabent Blik for Betydningen af effektivt at standse den begyndende Forbryder, kan jeg ikke tænke mig andet end, at baade Lovgivningsmagt og Administration maa kunne afse Interesse og Midler til at gøre Indretningen af den mildere lige saa vel som af den strængere Form for skærpet Frihedsstraf saa ideel og saa

betryggende som mulig, saaledes at det ikke behøver at blive et anden Klasses System, der bliver den første til Del. T. U. har jo i saa Henseende fortjenstfuldt raabt Vagt i Gevær mod K. U.'s Tanke om at benytte kommunale Arresthuse som Strafanstalter.

Den Hovedgrund, som er anført for at bevare flere (eller dog to) Former for kvalificeret Frihedsstraf, er, at det navnlig i generalpræventiv Henseende har Værdi, at visse grove Forbrydelser gennem en særlig Strafform stemples som særlig forkastelige, og at den, der rammes af saadan Straf, samtidig karakteriseres som særlig farlig eller særlig æreløs. Motiverne til T. U. underkender ikke denne Betragtningens Vægt, men peger paa den Betænkelighed, den samtidig rummer, nemlig at Tugthusstraffens sorte Kokarde i højeste Grad forøger Vanskeligheden for den straffede ved at vende tilbage til Samfundslivet, hvilket er saa meget mere beklageligt, som det ingenlunde er saaledes, at de, der har begaaet grove Forbrydelser, nødvendigvis er mindre paavirkelige af Straffen. Hertil kommer, at mange maatte straffes med det mildere Arbejdsfængsel, som i moralsk Henseende staar langt lavere end andre, der maatte idømmes Tugthusstraf. Vil man markere det særlig æreløse, maa dette hellere ske ved en samtidig Fradømmelse af Ærerettigheder eller visse borgerlige Rettigheder.

Ved hele denne Betragtning, som Motiverne saaledes imødegaar, er der formentlig Grund til at dvæle noget længere.

Det er vel rigtigt, at Straffens Art til en vis Grad stempler Gerningen og Gerningsmanden. I den almindelige Bevidsthed staar Tugthusstraffen sikkert nok som noget langt alvorligere, mere skræmmende og uhyggevækkende end Fængselsstraffen, og en tidligere Tugthusfange vil man nødigere i Berøring med end med en Mand, der blot har udstaaet en Fængselsstraf. Men ligesom dette sidste ikke er et ønskværdigt Resultat, fordi den tidligere Tugthusfange netop ogsaa bør have Adgang til atter at assimilere sig med Sam-

fundet, saaledes kan man vistnok gaa ud fra, at det dog i første Linje er den Gerning, der har medført Tugthusstraffen, og ikke Straffen selv, der virker skræmmende og uhyggelig. Naar det vides, at en Mand har været i Tugthuset, saa vides det, at han har begaaet noget usædvanlig ondartet, at han er Drabsmand, Brandstifter, skyldig i Voldtægt, Stortyv eller mange Gange straffet som Tyv, og det er sikkert denne Baggrund for den ham overgaaede Straf og ikke Straffens særlige Art, der i første Linje gør Indtryk; afskaffer man den særlige Tugthusstraf, vil det i Stedet for blive alene Straffetidens Længde, der gør Indtryk ved den Baggrund af en særlig grov Forbrydelse, som den aabenbarer. Under en offentlig Strafferetspleje og med den store Interesse, hvormed Presse og Publikum følger Udfaldet af denne, vil sikkert Straffetidens Længde virke tilstrækkelig til at stemple den grove Forbrydelse og den farlige Forbryder, selv om Strafarten er den samme, som tilmaales ogsaa for mindre grove Forbrydelser og til mindre farlige Personer, og Afskaffelsen af det særlige Tugthusmærke, som efter Løsladelsen kun virker hæmmende for den dømtes Forsøg paa atter at vinde Plads i Samfundet, vil i og for sig være af det gode. Som afskrækkende fra Forbrydelsen er vistnok ej heller den særlige Tugthusstraf af større Værdi; det er en gammel Erfaring, at det Moment ved Straffen, som først og fremmest gør Indtryk paa de kriminelt anlagte, er Straffetidens Længde og ikke de specielle Ulæmpen, den forøgede Haardhed, den enkelte Strafart er udrustet med; ligesom det Gang paa Gang har vist sig, at en tiltalt hellere døjede Fængsel paa Vand og Brød i en kortere Tid end Fængsel paa sædvanlig Fangekost i et længere Tidsrum, vilde den grove Forbryder sikkert foretrække en kortere Tugthusstraf for et længere Fængselsophold; men saa tør det ogsaa antages, at en Fængselsstraf, der kan strækkes over samme Tidslængde som den, der nu kun er forbeholdt Tugthusstraffen, vil være effektiv nok uden yderligere Skærpelse, særlig da Arbejdsfængsel, naar dette er eneste kvalificerede Frihedsstraf,

sikkert vil komme til at frembyde mere Lighed med den nu kendte Tugthusstraf end med de nu kendte Fængselsformer. Ligesom det har vist sig unødvendigt og unyttigt at kvalificere Dødsstraffen, saaledes som man i gamle Dage gjorde det, og ligesom man vil opgive den hidtil kendte Mangfoldighed af Fængselsformer (simpelt Fængsel, Fængsel paa sædvanlig Fangekost, Statsfængsel, Fængsel paa Vand og Brød), har det ogsaa Formodningen for sig, at man maa kunne nøjes med én Form for kvalificeret Frihedsstraf, Arbejdsfængslet, naar dennes Minimum og Maksimum gores vide nok. Og endnu maa fremhæves, hvad Motiverne som nævnt berører, at Tugthusmærket, den særlige sorte Korkarde, vil blive hæftet paa Mennesker, der i og for sig ikke er Forbrydere, endsige Storforbrydere, i almindelig Forstand: Den, der i velbegrundet brændende Skinsyge eller under Trykket af en hæftig, ubesvaret Kærlighed dræber et Menneske, eller den, der med sikker Udsigt til økonomisk Ruin for sig, sin Familie, sine Kautionister osv. for Øje afbrænder sin værdifulde, velassurerede Gaard for at faa Assurancesummen, begaar ganske vist en meget alvorlig Forbrydelse og maa have en meget alvorlig Straf. Men han kan paa alle andre Punkter og i alle andre Henseender være et hæderligt og socialt Menneske, som der hverken er Nødvendighed for eller Grund til at stemple som særlig fariig eller som et Individ af anden Klasse eller til at underkaste en særlig, om jeg saa maa sige brutalt Form for Strafudstaaelse i den lange Tid, han for at sone sin Forbrydelse skal have sin Frihed forbrudt.

Man kunde saa til Forsvar for at bevare Tugthusstraffen ved Siden af Arbejdsfængslet tænke sig en anden Betragtning gjort gældende, idet man af Hensyn til de »små« Forbrydere kunde hævde, at disse ikke bør stilles i Klasse med dem, der begaar grove og farlige Lovovertrædelser, og derfor ikke underkastes samme Strafart, samme Stempel, som disse. Den, der i Nød stjæler Levnedsmidler eller et ubetydeligt Pengebeløb, bør ikke ved Strafformen klassificeres

med Stortyven, den, der i Hidsighed saarer en anden, maa ikke anbringes i Hus med Morderen, osv; naar Arbejdsfængslet optager Tugthusstraffen i sig, bliver dette Fængsel som Udtryk for Samfundets Vurdering for haard en Straf for de mindre Forbrydelser. Der er i denne Betragtning baade noget galt og noget rigtigt. De mindre Forbrydelser er de, der kræver den korte Straffetid. Men netop en kort Straffetid taaler bedst — desto bedre, jo kortere den er — Skærpelser i Udstaelsesmaaden. For mange Mennesker vil en kortere Frihedsberøvelse ikke i og for sig føles som den tyngende Tugt, Straffen nu en Gang skal og maa være, den vil først blive effektiv, set fra Specialpræventionens Synspunkt, naar selve Frihedstabet yderligere suppleres med strængt Arbejde (ikke Fabrikation af Legetøj eller lignende), meget beskednen Kost og andre Ulæmper. For de korte Straffes Vedkommende er der saaledes ikke nogen Betænkelse ved selve den Skærpelse, Fængselsstraffen vil lide ved, at den tillige skal erstatte en Tugthusstraf. Derimod er det sikkert rigtigt, at der gives Tilfælde, hvor en sædvanligvis med Arbejdsfængsel belagt Forbrydelse er begaaet under Omstændigheder, der bevirker, at denne Straf vil være for haard, og at det vil være ubilligt at hensætte Gerningsmanden til Straf af den Art, der tilmaales de grove Forbrydere. Dette Forhold maa da reguleres ved hertil sigtende Bestemmelser i Straffeloven vedrørende de enkelte Forbrydelser. Det samme gælder iøvrigt for den modstaaende Betragtning, at der paa den anden Side kan gives Forbrydere af en saa lav moralsk Kvalitet, af en saadan Forhærdelse og upaa-virkelig Vilje til det onde, at de ikke bør rummes i Arbejdsfængslet, men have anvist en anden Plads; ogsaa dem maa Straffeloven anvise en særlig Behandling, men ikke i Form af en yderligere skærpet Straf, da denne efter Udgangspunktet ej heller kan antages at ville give dem nogen virkelig Impuls til Lovlydighed; paa dem er Straf spildt, og da saadant Spild ikke bør tilstedes, maa man overfor deres konstaterede Farlighed gaa over til en anden Form for Repres-

sion, nemlig Forvaring. Undersøger man nu T. U., vil det ses, at dettes System netop er i Samklang hermed, at det netop har taget et saadant Hensyn til begge Yderpunkter af moralsk Kvalitet indenfor Skaren af dem, der begaar Forbrydelser, som i Almindelighed bør straffes med kvalificeret Frihedsstraf, de særlig undskyldelige og de særlig upaavirkelige, at det er muligt og forsvarligt at nøjes med en enkelt Form for saadan Frihedsstraf. Med Hensyn til de upaavirkelige er det tilstrækkeligt her at henvise til Udkastets Bestemmelser om Anbringelse i Forvaringsanstalt paa (relativt) ubestemt Tid af de samfundsfarlige kroniske Forbrydere, der har vist sig praktisk talt upaavirkelige af Straf; hvis man tør forvente, at Adgangen til at benytte saadan Sikkerhedsforvaring vil blive taget i Brug af Domstolene i det filsigtede Omfang, er Sagen for denne Gruppe Forbryderes Vedkommende i Orden¹). For den modsatte Gruppens Vedkommende, de særlig undskyldelige eller ubetydelige Forbrydelser af en Art, der normalt medfører Straf af kvalificeret Frihedsstraf, har Udkastet ogsaa anvist den fornødne Udvej, nemlig at man i saadanne Tilfælde kan nøjes med simpelt Fængsel eller endog med Bødestraf. Dette vil man konstatere ved at gennemgaa de specielle Kapitler; særlig kan fremhæves Bestemmelserne i saa Henseende i Kap. 14 (falsk Forklaring), §§ 156—157 (Pengefalsk), §§ 160—162 (Dokumentfalsk), § 190, 2. Stk. (Bigami), § 220, 1. Stk. (Fosterfordrivelse), § 222 (Legemsbeskadigelse), § 228 (venerisk Smitte), § 234 (Frihedsberøvelse), og endelig og navnlig § 254 og § 256, der muliggør ogsaa ved Berigelsesforbrydelser under de ommeldte Omstændigheder at se bort

¹) Uden iøvrigt her at komme nærmere ind paa Udkastets Regler om Sikkerhedsforvaring, vil jeg i Forbigaaende henstille, om § 55 gør Ret i at foreskrive en ved Dommen fastsat Minimumstid for Forvaringen: den domfældte, der i denne Minimumstid har opført sig upaaklagelig i Anstalten, vil let være af den Opfattelse, at han herefter har Krav paa nu at løslades, og vil finde det en Forurettelse mod ham, hvis han efter denne Tids Udløb holdes tilbage, fordi man endnu ikke mener uden Fare at kunne slippe ham løs i Samfundet.

fra Straf af Arbejdsfængsel. Vilde man imod denne Ordning indvende, at Straffen simpelt Fængsel bør bevare sin Karakter af custodia honesta, og at dette Præg forviskes, naar denne Straf kan anvendes for Forbrydelser, der som f. Eks. Tyveri maa opfattes som vanærende i den offentlige Mening, kan hertil svares, at en saadan Opfattelse ogsaa af ethvert ubetydeligt Rapseri uden Hensyn til dettes nærmere Omstændigheder er forældet og bør bekæmpes, og at Anvendelsen af simpelt Fængsel eller Bøde som Straf herfor netop er et af Midlerne til at bekæmpe den.

Da T. U. fremkom, var jeg først en Modstander af Tanken om at nøjes med en enkelt Form for kvalificeret Frihedsstraf. Efter at have gennemtænkt Spørgsmaalet og gennemgaaet Udkastets System nærmere med Henblik herpaa er jeg kommet til det modsatte Resultat. Systemet i T. U. er et saadant, at der efter min Mening herefter ikke er nogen Nødvendighed for at bibeholde Tugthusstraffen og ikke nogen alvorlig Ulæmpe ved at stryge den. Enhver Simplificering og Forenkling, der iøvrigt er forsvarlig, er i og for sig af det gode. Jeg tør gentage mit udtalte Haab om, at den foranstaaende kortfattede Skitsering af min Opfattelse af dette Spørgsmaal kunde danne Indlødning til en Diskussion om Æmnet. Særlig vilde det ogsaa være glædeligt, om Røster fra Norge og Sverige, hvor kun én Form for kvalificeret Frihedsstraf kendes, vilde deltage i Drøftelsen her i Tidsskriftet.